

Zeitschrift: Il glogn : calender dil pievel : annalas per historia, litteratura e cultura romontscha

Band: 25 (1951)

Artikel: Quei e tschei sur dils truffels

Autor: Berther, Felix

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881381>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 09.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Quei e tschei sur dils truffels

da Felix Berther, ing. agr., Rueras

Bein cun raschun quintein nus oz il truffel denter ils products ils pli impurtants dell'agricultura. Quei ei buca adina stau aschia. Pér avon biabein duatschien onns eis el vegnius importaus e plantaus en Svizzera. All'entschatta eis el sederasaus bufatgamein entochen ch'igl onn della fom 1771/72 e specialmein igl onn de scartezia 1816 han dau all'extensiun in ferm impuls. Vidavon plantavan ins arveglia, e restonzas de quella ein semantendas en fuorma selvadia entochen ozildi aunc en in'altezia de 1730 m. Persequitein nus la derasaziun dils truffels ella historia, sch'ei quella pilver reha d'incaps e d'interessants schabetgs. La patria primitiva dil truffel ei l'America dil Sid, quella tiara, che ha schenghegiau a nus aunc autres plontas de cultivaziun zun impurtontas. Nus patertgein cheu spezialmein vid la pulenta, la nuschspagnola, il tubac e la tomata. Per ils indigens fava il truffel, da quels numnaus «papas», ina preziada, gie schizun indispensabla spisa gia ditg avon che Columbus scuvieri l'America ed ils Spagnols fetschien quella ad els subdita. Nus anflein persuenter documents historics gia ord ils emprems tschentaners suenter Cristus. Ils habitants, Indianers domiciliai, enconuschevan negins animals dumiastis, mo havevan persuenter empriu d'observar la natira e de far quella ad els survetscheivla sin ina moda e maniera che leventa nossa admiraziun.

Plein contrasts e per part pauc plausiblas ein las differentas versiuns concernent l'introducziun dil truffel ell'Europa. Aschia duess Walter Raleigh haver rabbitschau ils truffels ord Virginia ella Ingheltiara dad in temps nua ch'ei deva insumma aunc negins truffels en Virginia. Ualti carteivel ha Pie-dro de Cieza, in admiral spagnol, purtau els ord Columbia en Spagna igl onn 1538.

Duront biabein in tschentâner dapi sia introducziun ella Europa ei il truffel vegnius cultivaus els orts unicamein sco plonta exotica d'ornament. Pér ils Irlandés han anflau sia valeta nutritiva, midau allura l'entira agricultura e basau quella sulettamein sillla producziun de truffels. Quella cultivaziun exclusiva ei stada per l'Irlandia ina catastrofa. Serasond igl onn 1845/46 la malsogna dils truffels, tochen da cheu aunc nunenconuschenta, sur l'entira Europa, ha quella purtau all'Irlandia en special sgarscheivla sventira, devastond scadina cultura. Aschia, raquenta la cronica, seigi varga in milliun

habitants morts dalla fom ed in auter milliun hagi stuiu prender sac e fagot ed emigrar. Bein in trest maletg ed agen mussament per la perniziusada de scadina monocultura.

En Tiara Tudestga han ils regents empruau duront decennis d'introducir questa cultura cun gronda breigia, mo fleivel success. Tuttas recumandaziuns, admoniziuns e schizun la smanatscha, de tagliar giu nas ed ureglas a scadin pur che s'opponi all'introducziun han scaffiu negin'accoglientscha pil truffel. Pér il fomaz duront l'uiara de 1756—1763 ha pudiu rumper scadin pregiudezi e metter il fundament solid pella cultivaziun.

Pauca simpatia per ils truffels paran era il franzos de haver mussau. Cheu pretendevan ils miedis aschizun, ch'il truffel seigi tussegaus e la caschun de nundumbreivlas malsognas. Ei ha daveras duvrau la pazienza d'in Parmentier per devastar pregiudezis e meinis fauls. Quel lai gl'emprem semnar ils truffels sin terren sablunus per mussar con pauc pretensius quels seigien ariguard terren e clima. El lai schizun survigilar quels da pliras guardias en uniforma, per era aschia documentar l'imurtonza de quest prezius fretg. Denton, quei buca senza malezia! Mintgamai la notg lai Parmentier prender navèn la guardia ed ils purs senezegian de quella caschun per engular e sez plantar truffels. Finalmein ha Parmentier aschia contenschiu sia finamira ed il retg duei haver engraziau ad el per sia breigia, schend ch'il di vegni a vegrir nua che la Frontscha seigi agli engrazieivla d'haver anflau paun per il pievel.

* * *

Il quitau per l'alimentaziun ha fatg derasar la cultivaziun de truffels e l'alimentaziun ei aunc oz il principal intent de sia cultivaziun. Gest en nossas muntnognas gioga el ell'atgna producziun ina rolla zun impurtonta, che sto el futur aunc vegrir amplificada; igl ei daveras pauc prudent e zun nuot economic d'impurtar en nossas valladas quei fretg, che crescha tier nus meglier ch'ella bassa.

En quei connex eisi bein plazzau d'allegar il cuntegn, la combinaziun chemica, dil truffel. El posseda 75% aua e 25% massa compacta. Nus transporlein pia culs truffels treis quartas aua, zatgei ch'ei zun nuot interessant e rendeivel e perquei resta il truffel in product pella fiera locala. Della massa compacta ein 85% amet, 6% zucher, 2% albumina e dasperas nitrogen e vitamina A, B e C. Cuntegn il truffel negin grass, negina vitamina D e mo pauca albumina (zatgei meins ch'il graun) sch'anfla el tuttina ina compensaziun cheutras, ch'el producescha sillà medema surfatscha il treidubel calorias dil garnezi.

Il pur ha denton daditg era enconuschiu la gronda valeta dil truffel ella midada de fretg. Leu sminuescha el pliras malsognas dil garnezi, pertgira la tiara dad in diever exclusiv e sustegn el combat encunter il zerclem. La

Maletg della rabetscha malsauna.

tiara vegn sluccada profundamein entras la laver intensiva ch'il truffel pretendia e la qualitat dil tratsch vegn, sper gronda raccolta, buca disfatgs, mobein megliuraus.

* *

Ell'America dil Sid creschan aunc oz numerusas sorts truffels en fuorma selvadia. Quellas possedan gronda valeta per megliurar entras cruschament e selecziun las sorts en cultivaziun. Igl intent ei quel d'alzar la qualitat de nossas sorts e d'oravontut far quellas meins sensiblas ni dil tut resistiblas encunter malsognas. E malsognas dat ei daveras avunda era tiel truffel, enconuschein nus gia oz varga siatonta differentas.

* * *

Els anno siatonta dil davos tschentaner ei dall'Ingheltiara anora il carcinom (Synchytrium, endobioticum) sederasaus cun spertedad. El ei era vegnius runaus cun sem de truffels en Svizzera 1925. Encunter quella malsogna ein oz gia pliras sorts resistenzas selezionadas, dellas qualas nus numnein cheu mo Erdgold, Sabina, Ackersegen e Voran, aschia ch'il prighel d'ina derasaziun ei meins gronds.

La malsogna la pli prigulusa ei bein la smarschira, caschunada entras in microb, il buliu Phytophthora infestans. Quella caschuna annualmein, cunzun stads bletschas e tievias, respectablas sperditas de raccolta. Distinguibla eis ella vid gronds tacs stgirs sillia feglia, ch'impedeschan l'assimilaziun e laian beingleiti smarschir feglia e rabetscha, e vid tacs stgir-blaus sil truffel sez. El sortiment anflein nus sorts pauc disponiblas a questa malsogna sco Ackersegen, Voran e Centifolia, e talas fetg sensiblas sco Erdgold e cunzun Bintje. Oz han ins anflau el «solanum demissum», ina fuorma selvadia, ina sort diltut resistenta, e speronza anflan ins era la cruschada adattada che garantescha il segir success el combat. Ad interim san ins sedefender encunter la smarschira sin moda preventiva cun squitrar diversas combinaziuns dirom (Arsedor).

Ins savess numnar aunc outras malsognas ch'ein buca meins prigulusas e tier nus zun derasadas. Nus menzioein denton mo duas, che attaccan omisduas il funs della rabetscha per quel far pirir ni per silmeins interrumper il transport d'aua della ragisch alla feglia, la quala seuola, vegr melna e pirescha. L'ina caschunada dal microb Bacillus phytophthorus, fa il pei della rabetscha tut ners, l'autra, condizionada dal microb Rhizoctonia violacea, fa quel stgir-brins e surtrai el cun ina leva cozza alva. Il pur segida cheu cun mieds preventivs: cun eleger praus schetgs e lucs pella cultivaziun, cun plantar mo sem saun e controllau e cun trer ora e dismetter scadina plonta taccada. Negina menziun speciala drova il factum, ch'in tractament adual dils truffels, sco bein engarschar e savens scavignar, retegn era talas malsognas.

* * *

L'experienza muossa, che la raccolta sesminuescha onn per onn cun prender ils truffels de sem adina dallas medemas plontas. Aschia ei il pur arrivaus

gia empiricamein sil pertratg ded adina puspei midar sem. Tgei po bein esser la raschun d'ina tala digren ella raccolta?

La sligiaziun de quella damonda ha ella scienzia caschunau vivs disputa e menau sin bein enqual via puleina. Pér ils davos decennis han finalmein purtau clarezia. Liung temps han ins cartiu d'astgar metter la cuolpa silla multiplicaziun atgna dils truffels, che daventa gie buca sexualmein, mobein en fuorma vegetativa. Quei factum sminueschi la vitalitat — aschia han ins declarau — e meini plaun a plaun tier simptoms de degeneraziun. Talas pretensiuns ein per cletg semussadas per nunveras.

Silsuenter han ins encuretg la raschun d'ina tala digren en facturs exteriurs, sco clima, terren, posizion, e numnau quels: facturs ecologics. En quella direcziun han oravontut ils scienziai tudestgs luvrau, nunanfond resultats cuntenteivels. Segiramein influeneschan tals facturs la cardientscha e raccolta, mo mai en fuorma aschi eclatanta e derasada.

Finalmein, suenter liungs studis ed experiments, han ins viu ch'ei retracta cheu d'ina malsogna, pia d'in factur pathologic. Ina atgna malsogna eisi segiramein, vegn ella gie buca caschunada entras bulius ni bacterias sco las biaras outras malsognas enconuscentas, mobein entras ina materia contagiosa. Quella numnein nus virus. Transportada entras enferlar, entras contact della feglia ni era entras insects dalla plonta malsauna alla sauna, sederasa ella spertamein ed entra era dalla rabetscha el truffel. Quel sa pia esser infecaus senza mussar simtoms exteriurs. Inagada semnaus po el lu buca serefar, stat anavos ella carschientscha e muossa pér ella feglia ils segns de malsogna. Quels ein notorics. La feglia muossa parts clar-verdas e parts stgir-verdas che semeglian in mosaic. Lur gnarva ei savens transparenta, ils urs sestorschan e vegnan melens. Aschia resta la plonta pintga e falombra e sa naturalmein mai purtar cuntenteivla raccolta.

Dals insects, che transportan las virosas las pli malsegiras, lein nus menzionar ils plugls de feglia, dals quals dus ein zun enconuschents. L'in viva sil persicher, l'auter silla rosa selvatga e cultivada. Duront la stad sgolan els allura sils truffels, tschetschan il suc e derasan cun quel la malsogna. El combat sesurvin nus denter auter cun semnar truffels sauns, che derivan da plontas saunas cun buna vitalitat e prestaziun, e cun dismetter ad uras las plontas malsaunas sil prau per impedir leu ulteriuras infecziuns.

* * *

Nus havein empriu d'enconuscher insects che transportan malsognas e domelian aschia sin moda indirecta ils truffels. Deplorablamein dat ei era tals che disfan directamein las culturas. Nus regurdein en quest connex al bau de truffels, ch'ei transportaus ord l'America, dapi 1937 era en Svizzera. El vala per in magliadrun, che laguota e disfa tutta feglia. Bein dat ei entginas sorts selvadias resistentas encounter quei insect e quellas vegnan oz cun in

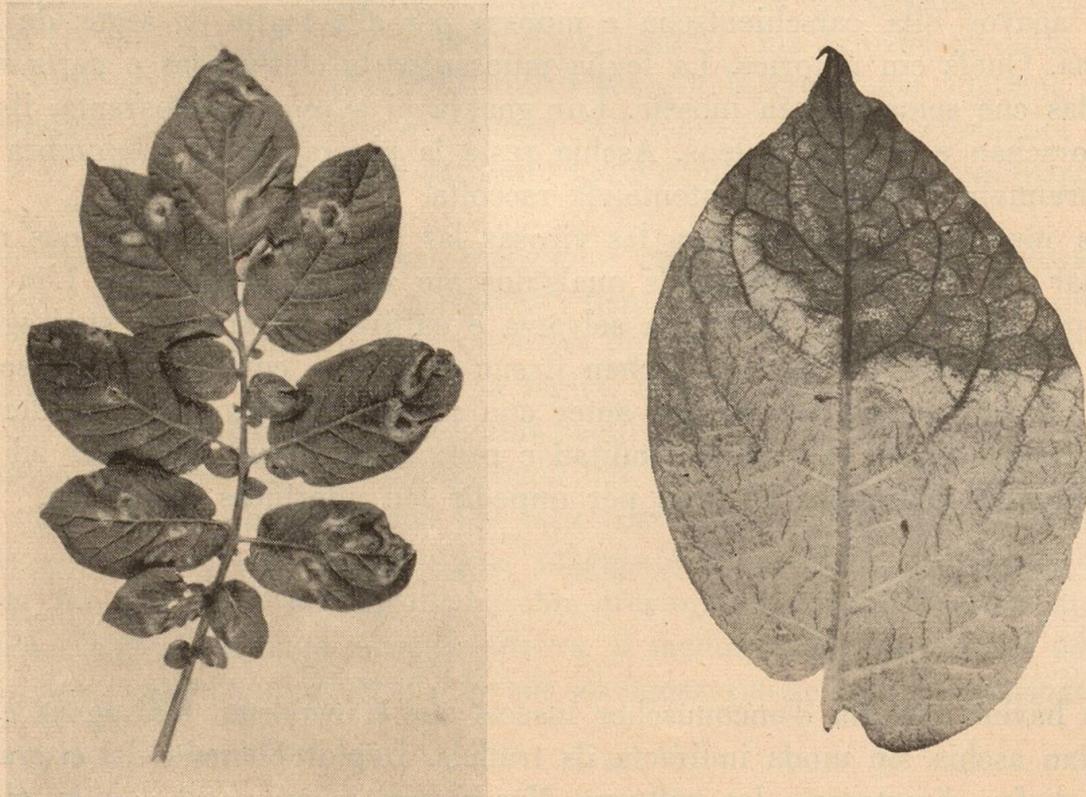
cert success duvradas en cruschaziuns cullas sorts en cultura, mo il meglier success muossa aunc adina il tractament della feglia e rabetscha cun arseniat ni gesarol.

* * *

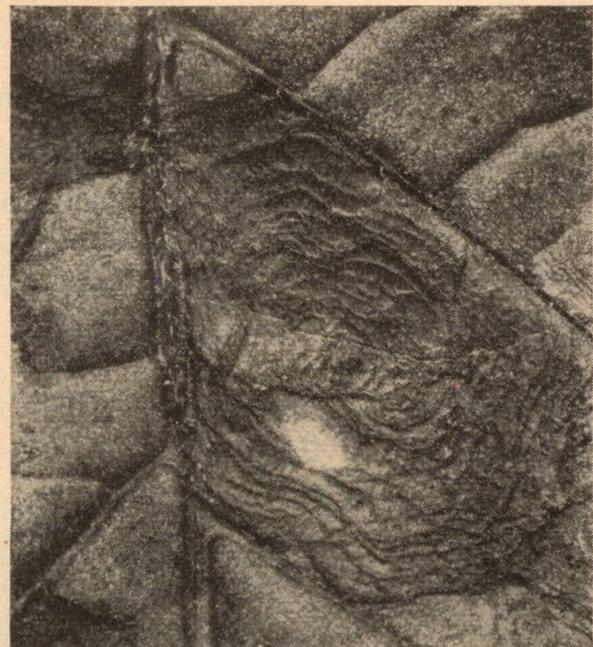
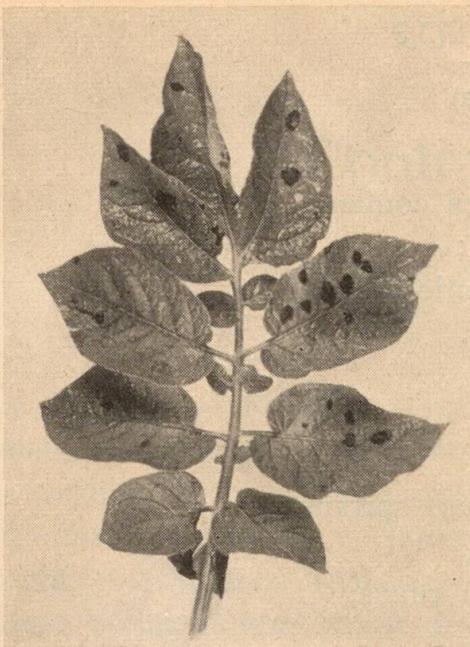
Gnanc en tschaler restan ils truffels adina schanegiai da malsognas. Aschia fan entgins fusars serubigliar e schigiar ils truffels, auters puspei fan ord els ina buglia malemerneivla. Buns success han ins contonschiu cun assortir ils truffels sauns gia igl atun avon che metter en tschaler e cun conservar els sut temperatura frestga en tschaler. Daveras drova la conservaziun adina special quitau, dueigi la valeta nutritiva e commerciala buca veginr sminuida memia zun.

* * *

In cuort excurs ella historia ha aschia menau nus quasi nunveseivlamein en interessantas damondas d'alimentaziu, de genetica e phyopathologia. Ei restass segiramein aunc bia de scriver e raquintar. Havein nus denton en questas lingias silmeins leventau in techet igl interess dil pur era pil pauper e savens sbittau truffel, pudiu svegliar il dun d'observaziun e saviu dar tscheu e leu in entruidament, sch'ei nies intent per gronda part contonschius.

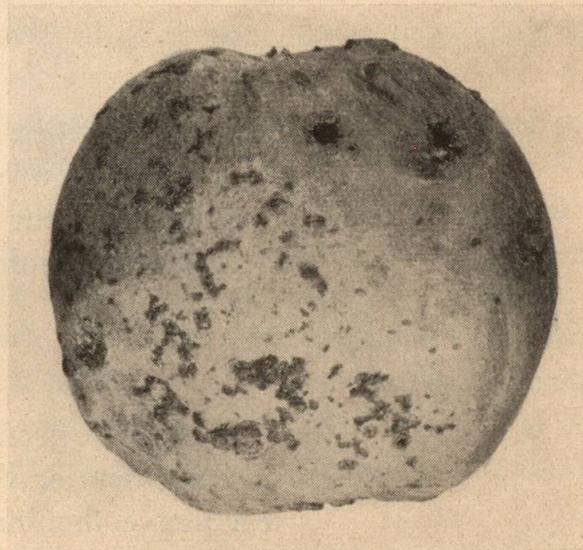

Maletg 1: La malsogna dils truffels (*Phytophthora infestans*) ha cheu attaccau la feglia ed il buliu sederasa en fina cozza alva da plirs centrums anora per devistar en cuort temps l'entira plonta. Il maletg dretg muossa in sulet fegl malsaun.

Maletg 2: Cun tacs localisai e concentrat entscheiva il buliu „Alternaria solani“ sia infecziun silla feglia. La cozza alva maunca, e cheutras ei il buliu levamein distinguibels dalla malsogna dils truffels. Mo era el san ins combatter cun mieds d'irrom.

Maletg 3: Aschia devasteschan las larvas dil bau de truffels (nus vesein cheu ellas els differents stadiums dil svilup) las plontas. Secapescha vegn cheutras la raccolta sminuida, gie il pli savens dil tut destruida.

Maletg 5: Rhizoctonia attacca era il truffel sez e surtrai quel cun in spess mycel. Tals truffels semnai la primavera, derasan la malsogna ed infecteschan era ils sauns.

Maletg 4: Rhizoctonia ha cheu entschiet cun sia lavur perniciusa. Las parts sutteranas dil truffel ein gia taccadas e la feglia entscheiva, demai ch'il transport d'aua ei interuts, a sezugliar e pirir.